

JÄMSTÄLLDHET GENOM SKOLAN LÅNGA OCH KORTA PERSPEKTIV

Inga Wernersson

7 mars 2019

Det var en gång en grundskola...

Lgr 69

”Skolan bör verka för jämställdhet mellan män och kvinnor – i familjen, på arbetsmarknaden och inom samhällslivet i övrigt. Den bör orientera om könsrollsfrågan, stimulera eleverna till att debattera och ifrågasätta rådande förhållanden”

(s. 14).

Avsnittet ”Könsrollsfrågor” med jämställdhetsmål

- Skolans likabehandling är modell för hem och arbetsliv.
- Båda könen ställs inför samma prestationskrav och sociala förväntningar.
- Hemkunskap och barnkunskap för båda könen för nya familjeroller.
- Kritiska diskussioner om könsroller för ändrade attityder och för att visa att förändring är möjlig;
- Studie- och yrkesvägledning för att bryta traditionella yrkesval.

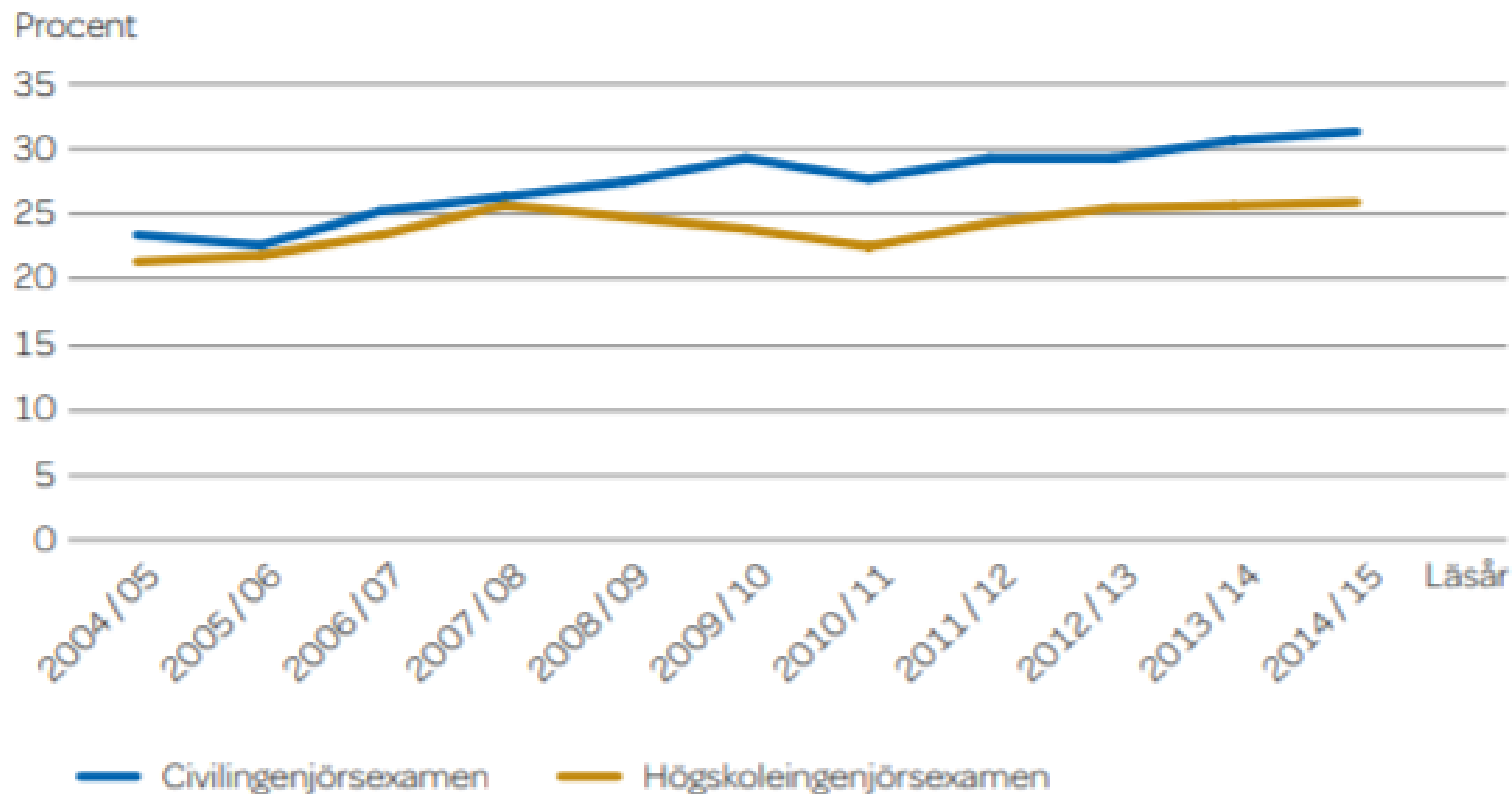
Lgr 11/16 (och Lpo 94)

”Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ansvar för att motverka traditionella könsmönster. Den skall därför ge utrymme för eleven att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.” (Lpo 94, s. 6).

och

” . . . verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen.”

Figur 8. Andel kvinnor bland nybörjare på civilingenjörsprogram respektive högskoleingenjörsprogram 2004/05–2014/15. Notera den kapade y-axeln.

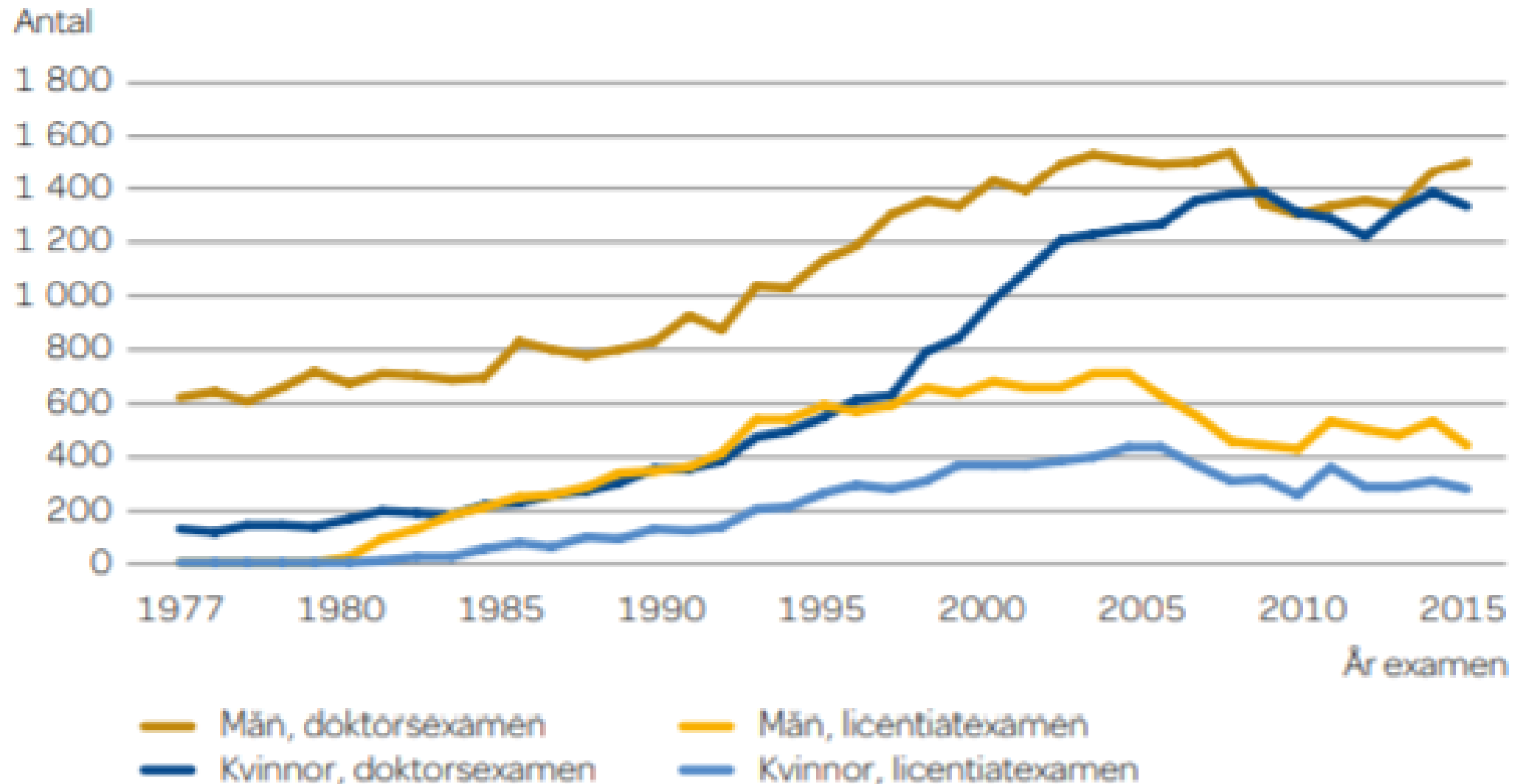

Urval ur

Tabell 2 A: Antal årsarbetare, personaltäthet och anställda 2014-2017

Urval ur	Antal anställda som arbetar med barn		Antal anställda efter befattning	
	Totalt	därav tillsvidareanställda	Förskolechef	Resurs- och stödpersonal
4 % män totalt				
6 % män förskolechef				
År				
Huvudman				
2017 Totalt	108 584	88 321	4 770	5 314
kommunal	86 878	71 141	2 573	4 346
kvinnor	83 527	68 855	2 393	4 045
män	3 351	2 286	180	301
enskild	21 762	17 219	2 198	968
kvinnor	20 361	16 238	2 081	870
män	1 401	981	117	98

Figur 23. Doktorsexamen och licentiatexamen 1977–2015 för kvinnor och män: antal.

Grundskolan – Betyg och Prov – Riksnivå

**Tabell 1 C: Behörighet till gymnasieskolans nationella program för elever som avslutat årskurs 9
läsåren 2013/14–2017/18**

Elever som avslutat åk 9 som fått eller skulle ha fått betyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet												
Bakgrund	Andel (%) elever som är behöriga till ett högskoleförberedande program									Andel (%) elever som är behöriga till ett yrkesprogram		
	naturvetenskaps- och teknikprogrammen			ekonomi-, humanistiska och samhällsvetenskapsprogrammen			estetiskt program			Totalt	Flickor	Pojkar
	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar
2017/18	81,0	83,8	78,4	81,9	84,7	79,4	83,5	85,9	81,3	84,4	86,7	82,3
Elever med svensk bakgrund	87,8	89,0	86,7	88,7	89,8	87,6	89,9	90,8	89,1	90,9	91,6	90,1
Elever med utländsk bakgrund	64,6	69,9	59,9	65,6	70,7	61,1	68,0	72,6	64,0	69,0	73,3	65,1
<i>därav</i>												
Födda i Sverige	81,4	83,2	79,7	82,9	84,6	81,2	85,1	86,3	83,9	86,1	87,1	85,2
Födda utanför Sv, inv. före 2009	80,6	83,3	77,6	82,1	84,3	79,8	84,0	85,5	82,2	84,8	86,0	83,5
Födda utanför Sv, inv. 2009 el. senare	42,8	49,1	38,2	43,1	49,2	38,7	46,0	51,6	41,9	46,9	52,3	42,8
Föräldrarnas högsta utbildning	2)											
Förgymnasial utbildning	45,5	49,5	41,7	46,6	50,5	42,9	49,7	53,1	46,5	51,3	54,6	48,1
Gymnasial utbildning	77,7	79,8	75,7	79,0	81,0	77,1	81,2	82,7	79,8	82,6	83,8	81,4
Eftergymnasial utbildning	91,3	92,2	90,4	92,0	92,8	91,1	92,9	93,6	92,2	93,5	94,1	92,8
<i>därav</i>												
Kort utbildning	86,5	87,8	85,2	87,3	88,6	86,0	88,6	89,7	87,6	89,3	90,3	88,4
Lång utbildning	93,4	94,2	92,7	94,0	94,8	93,4	94,7	95,3	94,2	95,3	95,8	94,8

” Om det finns en grupp som kan kallas vinnare i det nya kunskapssamhälle som vuxit fram, så är det de välutbildade kvinnorna i medelklass.

Om det finns en grupp som kan kallas förlorare, så är det lågutbildade män från arbetarklass. Skillnaderna mellan de här två grupperna bara ökar. Deras åsikter och sätt att se på världen glider isär allt mer. Medan flickornas värld och möjligheter växer, krymper framtidsutsikterna för stora grupper av unga män.

Unga arbetsklassmän lyckas sämst i skolan, blir undanträngda på arbetsmarknaden och löper störst risk för att få ett liv utan barn och familj. De har vuxit upp i ett samhälle med ständigt ökande klasskillnader och befinner sig i gruppen som relativt sett har förlorat ekonomiskt. Det är de som har slagits ut på arbetsmarknaden när globaliseringen har flyttat arbetstillfällena och växande välstånd till andra delar på jorden. Samtidigt har de sett kvinnorna susa förbi karriärmässigt.” (s 211-212)

Emma Leijnse, 2017. *Fördel kvinna: den tysta utbildningsrevolutionen*

The girls were far superior to the boys in relative achievement within the verbal domain, and their superiority can be seen clearly in all the models used to estimate relative achievement. Thus, they have higher scores on achievement tests than could be expected from their intelligence (Model B), after which they are awarded higher marks than justified by these, in themselves, very high achievement scores (Model C). These two co-operating trends cause girls to get clearly higher marks in Swedish than boys when verbal intelligence is kept constant (Model A).

Within the quantitative domain, the relationship between sex and relative achievement is more complicated. When sex differences in the intelligence test, Number series, are taken into consideration, the differences between boys' and girls' knowledge of mathematics are very small, as expressed in school marks. Behind this "harmonious" situation, however, are concealed two clearly significant trends, although in different directions. At equal intelligence, boys score higher than girls on achievement tests; when scores on achievement tests are equal, girls are awarded higher marks.

(Svensson, Allan. (1971). Relative Achievement School performance in relation to intelligence, sex and home environment)

Föreslagna förklaringar till könsrelaterad underprestation i skolan

Antagen grundorsak	Biologi - "av naturen given"	Social ordning - genus/klass/ethnicitet mm "av människan konstruerad"		
	A. Individuella egenskaper	B. Arbetsfördelning	C. Socialt betingade individuella förhållnings-sätt	D. Situationen i klassrummet
Flickors underprestation	<ul style="list-style-type: none"> • Generellt lägre förmåga • Lägre förmåga inom vissa områden (matematik/naturvetenskap, spatial förmåga) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vissa kunskaper behövs inte/är mindre viktiga (könsroller) 	<ul style="list-style-type: none"> • Lägre självförtroende, inlärd hjälplöshet, • "fear of success" • Brist på självständighet 	<ul style="list-style-type: none"> • Mindre uppmärksamhet från lärare • Undervisningsinnehåll inte anpassat • Dominerande pojkar • Olämpliga arbets-/undervisningsformer
Pojkars underprestation	<ul style="list-style-type: none"> • Lägre förmåga inom vissa områden (läsning, skrivning, verbal förmåga, finmotorik) • Större variation (fler tidiga skador/större känslighet) • Senare biologisk mognad 	<ul style="list-style-type: none"> • Vissa kunskaper behövs inte/är mindre viktiga (könsroller) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bråkighet/lägre grad av social anpassning • Oförmåga att följa anvisningar • Maskulina antipluggkulturer 	<ul style="list-style-type: none"> • Hämmande feminisering • Brist på manliga förebilder • Hämmande medelklassnormer (arbetarpojkar, minoriteter får problem)

Vilket tror du är bäst när man är i din ålder, att vara flicka eller pojke?
Procent.

År, årskurs	<i>Ingen skillnad</i>		<i>Att vara flicka</i>		<i>Att vara pojke</i>	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
1974, år 7	63	46	30	5	7	47
2005, år 9	55	43	20	10	25	45
2017, år 9	56	53	23	16	21	31

Vilket tror du är bäst när man är vuxen, att vara kvinna eller man? Procent.

År, årskurs	<i>Ingen skillnad</i>		<i>Att vara kvinna</i>		<i>Att vara man</i>	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
1974, år 7	59	33	24	1	17	66
2005, år 9	45	37	17	4	38	60
2017, år 9	34	43	8	3	58	54

National Agency of Education
Questionnaire on attitudes towards school, 2015

How much or how little do you care about and engage in your school work?

Year 7-9, percent

	Very+pretty much	Neither much nor little	Fairly + very little
Totalt	77	17	6
Girls	81	13	7
Boys	74	21	5

Pedram: ... tjejer kanske presterar mycket bättre [i skolan], men däremot är det ändå killarna som når toppen längst upp. Om man tittar [på TV]... man ser inte så ofta kockar som är kvinnliga. Man ser oftast på manlig fotboll. Det finns mycket som är så här manligt om man säger så. Däremot är det jättemånga kvinnor som är så där jätteframgångsrika, men som syns inte. Så det är lite dubbelmoral där tror jag. I framtiden är det ändå männen som syns mest.

Ann-Sofie: Tror du att det påverkar hur killarna jobbar i skolan?

Pedram: Ja, kanske. Man kanske tänker så här: "Jag kommer ändå att lyckas bättre i framtiden än tjejen som är bättre än mig just nu". Så tror jag kanske det är.

(Holm, A-S. 2014. Att lyckas i skolan Om skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker. s 160)

...och lärarna då?

- Flickor tenderar att få bättre betyg relativt testresultat (men det är inte nytt) (t ex Svensson, 1971)
- Ingen ökning av andelen kvinnliga lärare under senare år och inga effekter av andelen kvinnliga och manliga lärare på skolnivå (Skolverket 2005)
- Inga effekter av lärarens kön på elevprestationer i brittisk studie på 400 klasser år 6 (t ex Carrington, Tymms och Merrell, 2008)...?
- En studie pekar på att hypotesen att flickor gynnas vid betygssättning inte stämmer (Tyrefors Hinnerich, Höglin, & Johannesson, 2011)
- *Samundervisning* verkar vara positivt för pojkar (bl a Kelly, 1976, Wong, Lam och Ho, 2002)

De mest sannolika *direkta* orsakerna i dagsläget...

Empirisk forskning har visat

- Flickor arbetar ofta mer
- Flickor är oftare engagerade i arbetet
- Flickor har oftare effektiva arbetssätt

- Flickor motiveras oftare av intresse eller plikt
- Pojkar motiveras oftare av att prestera/tävla/bli bekräftade

- Pojkar överskattar sin förmåga
- Flickor underskattar sin förmåga

OLIKA SÄTT ATT SE PÅ GENUS I NO-UNDERVISNING
(FRITT EFTER A SINNES, 2006)

	KURSPLAN	UNDERVISNINGSMATERIAL	LÄRAREN
<u>Könsneutral</u> NO- undervisning (70-tal)	Ska vara neutral och lika relevant för både flickor och pojkar	Ska vara neutralt Ex. lika antal "han" och "hon" eller Inga referenser till kön eller visa otraditionella roller	Ska inte diskriminera flickor och ge lika uppmärksamhet till flickor som till pojkar
<u>Kvinnovänlig</u> NO- undervisning (80-tal)	Ska inkludera flickor och bygga på hur flickor lär NO, ta upp feministisk kritik, År 2000 natur-vetenskap och uppmärksamma bidrag från kvinnor	Ska (också) bygga på flickors erfarenheter och intressen. Presentera vetenskap utvecklad av kvinnor och vara politisk= synliggöra att NO inte är neutral	Ska vara känsliga för flickors särskilda intressen och hur de lär - ordna små enkönade grupper - undvika konkurrens - synliggöra NO inte är neutral
<u>Genussensitiv</u> NO- undervisning (00-tal...)	Ska möta bred intressevariation Ska synliggöra det sociala, politiska och psykologiska i NO Ska inkludera olika kunskapssystem	Ska vara genussensitiv Ska synliggöra relationen vetenskap -samhälle och sociala och politiska faktorer påverkan på NO Ska ta in vetenskap från andra kulturer	Ska uppmärksamma alla elevperspektiv och bygga på dessa (oavsett kön) Ska synliggöra att NO är en mänsklig skapelse Ska inse skillnader i inom kön och gruppera utifrån intresse. Ska ta upp frågor om kön (ras och klass) när det är relevant